

УДК 330.34

А. А. Терехух,
к. е. н., доцент, завідувач кафедри туризму, НУ "Львівська політехніка"
Н. П. Яворська,
старший викладач кафедри екологічної політики та менеджменту природоохоронної діяльності, НУ "Львівська політехніка"

ІНВЕСТИЦІЙНІ АСПЕКТИ ВІДРОДЖЕННЯ ДЕРЕВООБРОБНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

A. Terebuh,
PhD, Associate Professor, Head of the department of Tourism NU "Lviv Polytechnic"
N. Jaworska,
senior lecturer of the department environmental policy and environmental management of NU "Lviv Polytechnic"

INVESTMENT ASPECTS REVIVAL WOODWORKING INDUSTRY OF UKRAINE

У статті досліджено роль інвестицій як ключового елемента розвитку високотехнологічного деревообробного виробництва. Досліджено динаміку зміни технічного стану основних засобів деревообробних підприємств України. Проаналізовано обсяг та товарну структуру експорту продукції підприємств з оброблення деревини. Розглянуто основні джерела фінансування інноваційної діяльності деревообробних підприємств України. Проведено порівняльний аналіз динаміки обсягу інвестицій в основний капітал підприємств промисловості України та деревообробних зокрема. Встановлено, що необхідним є створення сприятливих умов для ведення та розвитку деревообробного бізнесу на території України, а саме: зниження податкового тиску та створення інвестиційних стимулів для оновлення застарілої виробничої бази та повноцінного відродження української деревообробної галузі.

In the article the role of investment as a key element of high-tech woodworking production. Dynamics of changes in the technical condition of fixed assets woodworking enterprises in Ukraine. Analyzed the scope and structure of commodity exports of wood processing enterprises. The main sources of funding innovation woodworking enterprises in Ukraine. A comparative analysis of the dynamics of investment in fixed assets of industrial enterprises of Ukraine and wood in particular. Established that it is necessary to create favorable conditions for the maintenance and development of the woodworking business in Ukraine, namely the reduction of the tax burden and creating investment incentives to upgrade obsolete production base and a full revival of the Ukrainian woodworking industry.

Ключові слова: інвестиції, відродження, деревообробна галузь, інновації, основні засоби, експорт продукції.

Key words: investment revival, woodworking, innovation, fixed assets, export product.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Негативні тенденції в розвитку економіки України поглибилися. Різке погіршення економічної динаміки багато у чому було зумовлене стресовими трансформаціями соціально-економічного та політичного середовища, розгортанням бойових дій на сході України, анексією АР Крим, засвідчує недосконалість та вичерпаність традиційних для України чинників економічного зростання. Ці чинники ґрунтуються, насамперед, на переважанні сировинної складової у виробництві та експорті, експлуатації застарілих екологонебезпечних і ресурсоемних засобів виробництва, що спричиняють подальший занепад, колись могутньої деревообробної

галузі України. За таких умов відродження деревообробної галузі в Україні вимагає побудови нової моделі економічного розвитку, заснованої на мобілізації та ефективному спрямуванні значних інвестиційних ресурсів у розбудову деревообробного комплексу України.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання залучення інвестицій у деревообробну промисловість України є сьогодні надзвичайно актуальним. Практичні аспекти управління інвестиціями та джерела інвестицій в основний капітал висвітлювали у своїх пра-

Таблиця 1. Динаміка зміни технічного стану основних засобів деревообробних підприємств України

Показник	2010	2011	2012	2013	2014
Вартість основних засобів, млн грн.	7986	9255	10625	11068	11481
Вартість введених у дію нових основних засобів, млн грн.	974	852	212	378	484
Коефіцієнт оновлення основних засобів	12,2	9,2	2,0	3,4	4,2
Коефіцієнт зношення основних засобів	41,4	46,4	42,9	46,2	46,4

Джерело: розробка автора на основі даних Державної служби статистики України.

Таблиця 2. Динаміка обсягу експорту та імпорту продукції підприємств з оброблення деревини

Деревина і вироби з деревини	Рік			
	2010	2011	2012	2013
Обсяг експорту, млн дол. США	827,9	1077,8	1059,8	1143,7
Обсяг імпорту, млн дол. США	324,1	374,5	349,3	397,2
Сальдо, млн дол. США	503,8	703,3	710,5	746,5
Коефіцієнт покриття, %	2,55	2,88	3,03	2,88

Джерело: розробка автора на основі даних Державної служби статистики України.

цях С. Абрамов, І. Боярко, Л. Гриценко, Е. Долан, О. Мезенцева, О. Клишко, О. Кравченко, А. Пересада, Т. Майорова, С. Онікієнко, Ю. Коваленко, С. Урванцева, Д. Черваньов, В. Сторожук та інші вчені. Проте проблеми зміцнення інвестиційної привабливості деревообробних підприємств залишаються недостатньо дослідженими з точки зору їх ролі у відродженні деревообробної галузі України.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є дослідження інвестицій як одного із найважливіших факторів відродження деревообробної галузі України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Ключова роль інвестицій в деревообробну промисловість України полягає у вирішенні однієї із найбільш складних проблем економічного розвитку України — інвестиційного забезпечення. Інвестиції є основою ви-

сокотехнологічного виробництва, відтворення та оновлення основних фондів деревообробних підприємств. Зношеність основних фондів у галузях обробної промисловості сягає 59,2%, підприємства використовують вкрай застарілу матеріально-технічну базу, більшість обігових коштів спрямовуються не на оновлення обладнання, а на його ремонт і підтримання хоча б мінімальної здатності створювати нову вартість. Тож, переважна більшість підприємств займатися високопродуктивною інвестиційною діяльністю у найближчі роки не зможуть.

У сучасних умовах для підвищення рівня конкурентоспроможності підприємств і держави загалом необхідно звести до мінімуму застосування застарілих технологій, зношених основних засобів. Тому необхідним є виявлення тенденцій у процесах використання та оновлення основних засобів підприємств з оброблення деревини та виробництва виробів з деревини (табл. 1).

За аналізований період спостерігаємо зростання обсягів основних засобів. Вартість введених у дію нових основних засобів деревообробних підприємств з 2010 р. зменшувалась, з 2013 р. спостерігаємо поступове збільшення цього показника [1].

Повільне введення в дію нових основних фондів свідчить про низький технічний рівень деревообробних підприємств. Поступове збільшення ступеня зношення основних засобів є однією із причин низького рівня виробництва нових видів продукції, впровадження енергозберігаючих заходів та нових технологічних процесів. Отже, деревообробні підприємства України потребують модернізації виробничої бази, що дозволить забезпечити випуск конкурентоздатної продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, оскільки у товарній структурі експорту переважає продукція сировинного призначення.

Розглянемо детальніше обсяги експорту та імпорту деревообробної продукції. Деревообробні підприємства України постачають товарну продукцію до Австрії, Бельгії, Болгарії, Великої Британії, Греції, Данії, Естонії, Ірландії, Іспанії, Італії, Кіпру, Китаю, Латвії, Литви, Люксембургу, Мальти, Нідерландів, Німеччини, Польщі, Португалії, Румунії, Словаччини, Словенії, Угорщини, Фінляндії, Франції, Хорватії, Чехії, Швеції. У 2013 році експорт деревообробних підприємств збільшився на 7,9 % порівняно з 2012 роком [1]. У

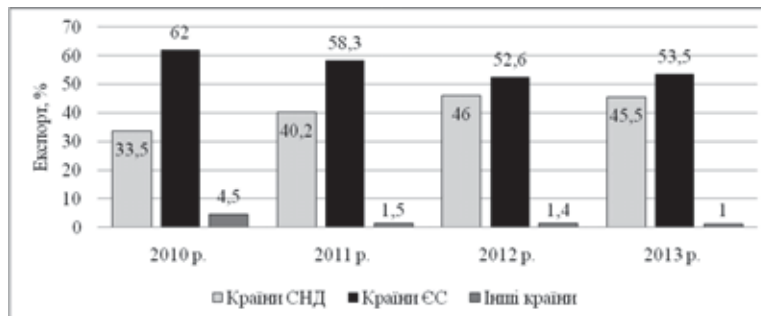

Рис. 1. Динаміка основних показників зовнішньої торгівлі товарами групи "деревина і вироби з деревини"

Джерело: розробка автора на основі даних Державної служби статистики України.

загальному обсязі вітчизняного експорту частка деревини і виробів з деревини становить 1,6 %. Експорт продукції деревообробки значно перевищує імпорту (табл. 2).

Загальна вартість імпортованої українськими деревообробними підприємствами у 2013 році деревини і виробів із деревини становить 34,7 % суми експорту цієї продукції. Порівняно з 2012 роком обсяг імпорту збільшився на 12,55%, а у сумі експорту на 1,5 %, а частка цієї категорії товарів у загальній структурі імпорту у 2013 р. становила 0,5 %. У складі імпорту левову частину становлять плитні матеріали ДСП, ДВП та МДФ.

Експорт деревини та виробів з деревини постійно зростає, та навіть у кризові 2009—2010 рр. не спостерігалось значного падіння експорту. Так, експорт деревини і виробів з деревини значно перевищує імпорту, основна частка експорту припадає на країни ЄС (рис. 1), в товарній структурі якого переважає продукція сировинного призначення.

Отже, основною складовою експорту є необроблена деревина, або, інакше кажучи, сировина, яка завжди користується попитом на Європейському ринку. Саме тому доцільно проаналізувати дані щодо товарної структури експорту деревообробної продукції (рис. 2).

Як свідчать дані наведені на рисунку 2, експорт необробленої деревини постійно зростає з 2776,7 тис. м³ у 2010 р. до 3447,0 тис. м³ у 2013 р. [1], тобто за три останні роки експорт необроблених лісоматеріалів зріс на 29,6 %. Водночас оброблені лісоматеріали та пилопродукція практично не збільшили експорту. На постійному рівні перебуває і експорт плитних матеріалів та фанери. У 2013 році експорт ДСП значно скоротився з 220 тис. м³ в 2012 році до 165,2 тис. м³ в 2013 році. ДВП та фанера дещо наростили обсяги експорту і в 2013 р. становили відповідно 92,7 та 56,4 тис. м³ [1].

Рис. 2 Порівняльний аналіз товарної структури експорту деревообробного виробництва України

Джерело: розробка автора на основі даних Державної служби статистики України.

Отже, основною складовою експорту деревообробного виробництва України є сировина, яку могли б переробити вітчизняні деревообробні виробництва та відправити на зовнішній ринок у вигляді готової продукції з високою часткою доданої вартості.

Відродження деревообробної галузі може відбуватися лише на основі застосування новітнього обладнання, яке відповідає світовим стандартам якості та зорієнтоване на виробництво конкурентоспроможної продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. За умови обмеженості внутрішніх ресурсів економічного розвитку, залучення іноземних інвестицій відіграє істотну роль у подоланні інвестиційного спаду і може розглядатися як інструмент залучення новітніх технологій та інновацій, сучасних методів менеджменту, маркетингу й організації виробництва

Кількість впровадження нових технологічних процесів на промислових підприємствах у 2013 р. збільшилась порівняно із 2012 р., проте в деревообробній

Таблиця 3. Розподіл загального обсягу фінансування інноваційної діяльності деревообробних підприємств за джерелами

Рік	Разом	Зокрема за рахунок коштів					
		власних	держ-бюджету	місцевих бюджетів	зарубіжних інвесторів	кредитів	інших
у тис. грн.							
2010	112455,5	20611,2	–	–	–	91844,3	–
2011	353251	16202,2	–	63	335902,8	1083	–
2012	14336,5	13676,6	6,9	–	353	300	–
2013	761727,4	44638,3	–	–	–	717067	22,1
у %							
2010	100	18,33	–	–	–	81,67	–
2011	100	4,59	–	0,02	95,09	0,31	–
2012	100	95,40	0,05	–	2,46	2,09	–
2013	100	5,86	–	–	–	94,14	0,003

Джерело: розробка автора на основі даних Державної служби статистики України.

Таблиця 4. Динаміка обсягу інвестицій в основний капітал підприємств промисловості України за період 2010–2014 рр.

Роки	Обсяг капітальних інвестицій, млн грн.			у тому числі за рахунок коштів з державного бюджету, млн грн.		
	Промисловість, всього	у тому числі переробна промисловість	у тому числі деревообробне виробництво	Промисловість, всього	у тому числі переробна промисловість	у тому числі деревообробне виробництво
2010	58558	34230	1936	1259	131	0
2011	86312	41299	1945	2585	99	0
2012	103172	43358	529	1733	89	0
2013	105593	46239	557	1358	19	0
2014	86242	42474	691	307	10	0
Темпи приросту, %						
2011	147,40	120,65	100,46	205,32	75,57	-
2012	119,53	104,99	27,20	67,04	89,90	-
2013	102,35	106,64	105,29	78,36	21,35	-
2014	81,67	91,86	124,06	22,61	52,63	-

Джерело: розробка автора на основі даних Державної служби статистики України.

галузі їхня кількість удвічі нижча, ніж у докризовий період, зокрема маловідхідних, ресурсозбережних та безвідхідних технологічних процесів у 2012 р. було лише 2 [1].

Основною перешкодою впровадження нових технологічних процесів на промислових підприємствах в Україні є недостатність фінансування. А отже виникає необхідність розглянути основні джерела фінансування інноваційної діяльності деревообробних підприємств порівняно із промисловістю України за 2012—2013 роки (табл. 3).

Фінансування інноваційних робіт за рахунок коштів державного бюджету за останнє десятиріччя проводилось лише двічі, водночас його частка становила лише 0,05 % у 2012 р. Основним джерелом інвестицій в деревообробку України в 2012 році були власні фінансові кошти, частка яких становила 95,4 %, у 2013 р. — кредити, частка яких становила 94,14 %.

Таким чином, для виробництва конкурентоспроможної продукції деревообробні підприємства потребують значних капіталовкладень для відновлення техніки та технологічних процесів, впровадження сучасних систем управління тощо. Порівняльний аналіз динаміки обсягу інвестицій в основний капітал підприємств промисловості України та деревообробних зокрема проведено у таблиці 4.

Як свідчать дані таблиці 3, за аналізований період обсяг інвестицій в основний капітал деревообробних підприємств зменшився практично утричі і в 2014 р. становив 691 млн грн. [1], їхня частка у загальній структурі інвестицій в основний капітал підприємств промисловості залишається надто низькою — 0,53 % — 2014 р. Треба зазначити, що в 2014 р. загалом у промисловості обсяг інвестицій зменшився на 18,33 %, тоді як на деревообробних підприємствах збільшився на 24,06 %.

Основним джерелом інвестицій у деревооброблення України були власні фінансові кошти підприємств чи кредитні кошти, іноземні інвестиції оминають Україну, оскільки інвестиційний клімат у державі досить низький, а ризики капіталовкладень в економіку значні.

Отож, іноземні інвестиції в деревооброблення спрямовані в Румунію, Білорусь та Росію. Так, у Румунії,

поряд із кордоном України, побудовано новий завод ДСП компанії "Egger", Австрія. Поряд з цим заводом зросло лісопилне виробництво потужністю 1 млн м³ пиломатеріалів в рік компанії "Швайгхофер", відходи якої будуть використані як сировина для виробництва ДСП. Другий потужний завод ДСП побудувала компанія "Кастамона" в повіті Муреш, що також розташований дуже близько від кордону України. Значні інвестиції в будівництво заводів ДСП у Білорусі та Росії зробила компанія "Кроноспан", Швейцарія. Всі ці компанії розглядали можливість інвестування в Україну, але через великий ризик відмовилася від цих проектів на користь інших країн. Тепер усі вони вважають пріоритетним для себе внутрішній ринок України. З огляду незначної віддалі та відсутності торговельних бар'єрів, ці виробництва є значними конкурентами українським виробникам ДСП [2].

Таким чином, держава фактично припинила підтримувати інвестиційні процеси і зняла із себе відповідальність за розвиток деревообробного виробництва. Ефективним засобом прямого державного регулювання з точки зору залучення приватних інвесторів до реалізації високотехнологічних проектів є часткова участь держави у фінансуванні інвестиційних проектів, які відповідають обраним пріоритетам розвитку. За своєю формою державні кошти можуть бути не лише у вигляді прямого фінансування, але й у вигляді державних гарантій з повернення кредитів комерційним банкам та іншим фінансовим установам, які братимуть участь у фінансуванні таких проектів. А також необхідним є створення сприятливих умов для ведення та розвитку деревообробного бізнесу на території України, а саме: підвищення якості інституціонального середовища; забезпечення макроекономічної стабільності; стійке зниження і підтримання на низькому рівні інфляції; підтримку прийнятних соціальних стандартів.

На нашу думку, цього року було зроблено деякі кроки на підтримку українських деревообробних виробництв. В рамках проведення цих сучасних і оновлюючих реформ і прийнятий Закон України № 1362 "Про

особливості державного регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язаною з реалізацією та експортом лісоматеріалів", що впевнено, враховуючи досвід таких законодавчих ініціатив в інших галузях промисловості, призводить "від вивозу соняшникового насіння Україна перейшла до статусу найбільшого експортера сонячної олії і готової продукції в світі, де також працюють відомі міжнародні компанії". Ці кроки сприятимуть переходу нашої економіки від експорту сировини до виробництва та експорту високоякісної готової деревообробної продукції, що дозволить створити додаткові робочі місця, впровадити в Україні сучасне високотехнологічне обладнання, підійняти дохідність національної економіки і як наслідок повинно спричинити збільшення заробітної плати населення, загального доходу, відрахувань до бюджету. Це буде крок, що наблизить нас до рівня європейських країн. Країни, що останнім часом увійшли до Європейського Союзу надають приклад трансформації економіки від сировинних та низькоякісних товарів до випуску кінцевих продуктів більш високого рівня переробки [3; 4].

Створення відповідних умов, де переорієнтація з експорту сировини до випуску готової продукції є стимулом інвестування в економіку країни, адже замість того, щоб виводити сировину, іноземний інвестор зацікавлений впровадженню в країні сучасних технологій і створенню нових виробництв, підтриманні довгострокових економічних проектів розвитку промисловості України.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Таким чином, прийнятий закон направлений на відродження деревообробної промисловості, залучення інвестицій в галузь та має стати дієвим інструментом боротьби з експортною корупцією. Проте, це тільки перший крок, адже наразі знаходяться на доопрацюванні між першим та другим читанням законопроекти №2617 та №2618 щодо тимчасового звільнення ввозу деревообробного обладнання від імпортного мита та ПДВ. Сподіваємось, що ці законопроекти хоча б тимчасово знизять податковий тиск на вітчизняні деревообробні підприємства та створять інвестиційні стимули для оновлення застарілої виробничої бази та повноцінного відродження української деревообробної галузі.

Перспективою подальших досліджень є розробка інноваційно-інвестиційної складової процесу відродження деревообробної галузі України.

Література:

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Сагаль С.З. Аналіз потенціалу лісового сектору України та виявлення факторів, що гальмують його інноваційний розвиток / С.З. Сагаль [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://caravan-trans.com/wp-content/uploads/2014/05.pdf>
3. Агенція підтримки підприємництва та інвестицій [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://investsupport.com.ua/media/novini/7-lipnya-2015-roku-prezident-ukrayini-pidpisav-zakon-ukrayini-1362/>

4. Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язаною з реалізацією та експортом лісоматеріалів" щодо тимчасової заборони експорту лісоматеріалів у необробленому вигляді" від 09.04.2015 р. №325-VIII [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/325-19>.

5. Проект Закону № 2617 від 09.04.2015 про внесення змін до розділу XX "Перехідні положення" Податкового кодексу України (щодо особливостей оподаткування операцій з ввезення на митну територію України та постачання на митній території України деревообробного обладнання для відродження промислового виробництва) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54753

6. Проект Закону № 2618 від 09.04.2015 про внесення змін до розділу XXI "Прикінцеві та перехідні положення" Митного кодексу України (щодо особливостей оподаткування ввезним митом деревообробного обладнання для відродження промислового виробництва) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54754

References:

1. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Sahal', S.Z. (2014), "Analiz potentsialu lisovoho sektoru ukrainy ta vyavlennia faktoriv, scho hal'muiut' joho innovatsijnij rozvytok", available at: <http://caravan-trans.com/wp-content/uploads/2014/05.pdf>
3. Ahentsiia pidtrymky pidpriemnytstva ta investytsij (2015), available at: <http://investsupport.com.ua/media/novini/7-lipnya-2015-roku-prezident-ukrayini-pidpisav-zakon-ukrayini-1362/>
4. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The Law of Ukraine "Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy "Pro osoblyvosti derzhavnoho rehuliuвання diial'nosti sub'iektiv pidpriemnyts'koi diial'nosti, pov'iazanoiu z realizatsiieiu ta eksportom lisomaterialiv" schodo tymchasovoi zaborony eksportu lisomaterialiv u neobroblenomomu vyhladi", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/325-19>
5. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The draft Law of Ukraine "Pro vnesennia zmin do rozdil'nykh zakoniv Ukrainy "Prykintsevi ta perekhidni polozhennia" Mytnoho kodeksu Ukrainy (schodo osoblyvostej opodatkuvannia vviznym mytom derevoobrobnoho obladdannia dlia vidrodzhennia promyslovoho vyrobnytstva)", available at: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54753
6. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The draft Law of Ukraine "Pro vnesennia zmin do rozdil'nykh zakoniv Ukrainy (schodo osoblyvostej opodatkuvannia vviznym mytom derevoobrobnoho obladdannia dlia vidrodzhennia promyslovoho vyrobnytstva)", available at: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54754

Стаття надійшла до редакції 29.09.2015 р.